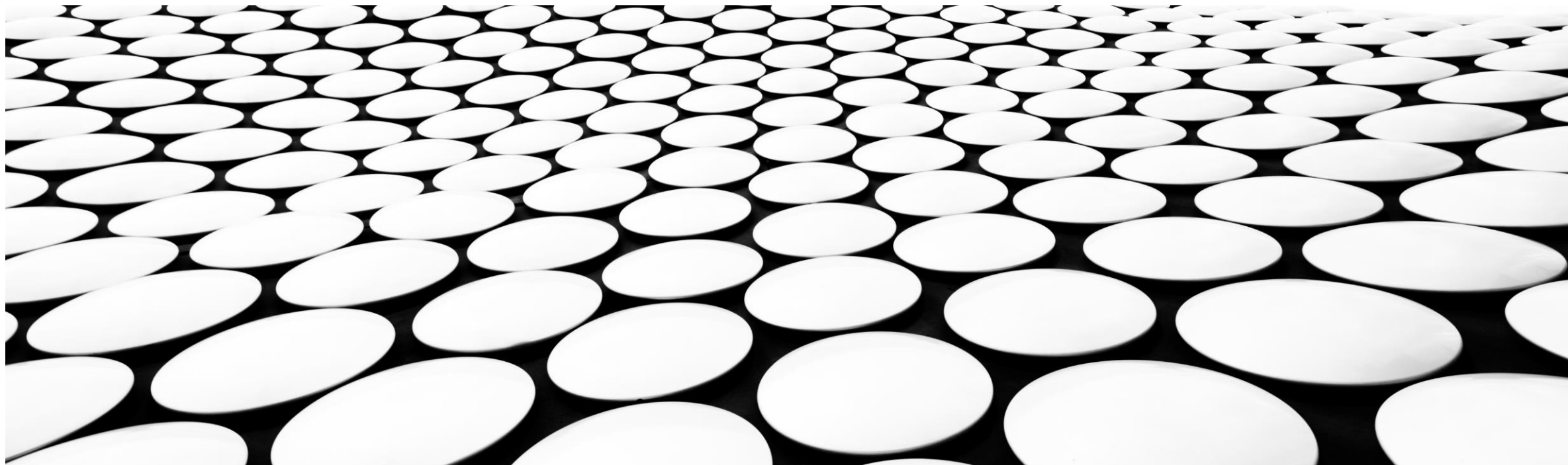

TİKİNTİ MƏQSƏDLİ YERLİ XAMMAL EHTİYATLARI

DAXİLİ BAZAR ARAŞDIRMASI

ARAŞDIRMANIN MƏQSƏDİ VƏ METODOLOGİYASI

Araşdırmanın məqsədi tikinti materialları sektorunun böyüklüyünü və potensialını təhlil etməkdir. Sektorun mal segmentasiyasını (mal qrupları) və dinamikasını müəyyən etmək, eyni zamanda əsas istehsalçıların rəqabət strategiyalarını müəyyənləşdirmək araşdırmanın əsas məqsədləri arasındadır. Bu istiqamətdə tikinti materiallarının istifadəsində yerli və xarici xammal komponentləri, istifadə potensialı, istehlakçı seçiminə təsir edən amillər və müəssisələrin rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılma yolları təhlil edilmişdir.

Araşdırmanın metodologiyasına bazar araşdırması üçün istifadə olunan beynəlxalq qruplaşdırmaların müəyyənləşdirilməsi, daha sonra isə müəyyən olunan mal qruplaşdırmalarına aid ikinci dərəcəli məlumatların təhlili daxildir. Tikinti materiallarının və materialların hazırlanmasında istifadə olunan xammal komponentlərinin bazar ölçüsü, artım templəri və bazar paylarının hesablanması aparılan təhlillər vasitəsilə müəyyənləşdirilmişdir. Bazarın dinamikası və gələcək potensialını hesablamaq üçün toplanmış məlumatlar təhlil edilmişdir.

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARI

Tikinti sektorunda istifadə olunan materialların bəziləri idxal, bəziləri isə ölkə ərazisində istehsal olunur. Tikinti sektoruna aid istehsalı Azərbaycanda olan materiallar aşağıda göstərilib:

Sement

Tikinti gipsi

İnşaat üçün
əhəng daşı

Taxta yonqar
plitələr

Betondan
yığma tikinti
konstruksiyal
arı

Hörmə üçün
beton
qarışığı

Tikinti kərpic

Sementdən,
betondan
kərpiclər və
oxşar
məmulatlar

Saxsı lövhələr

Asfalt

Bentonit

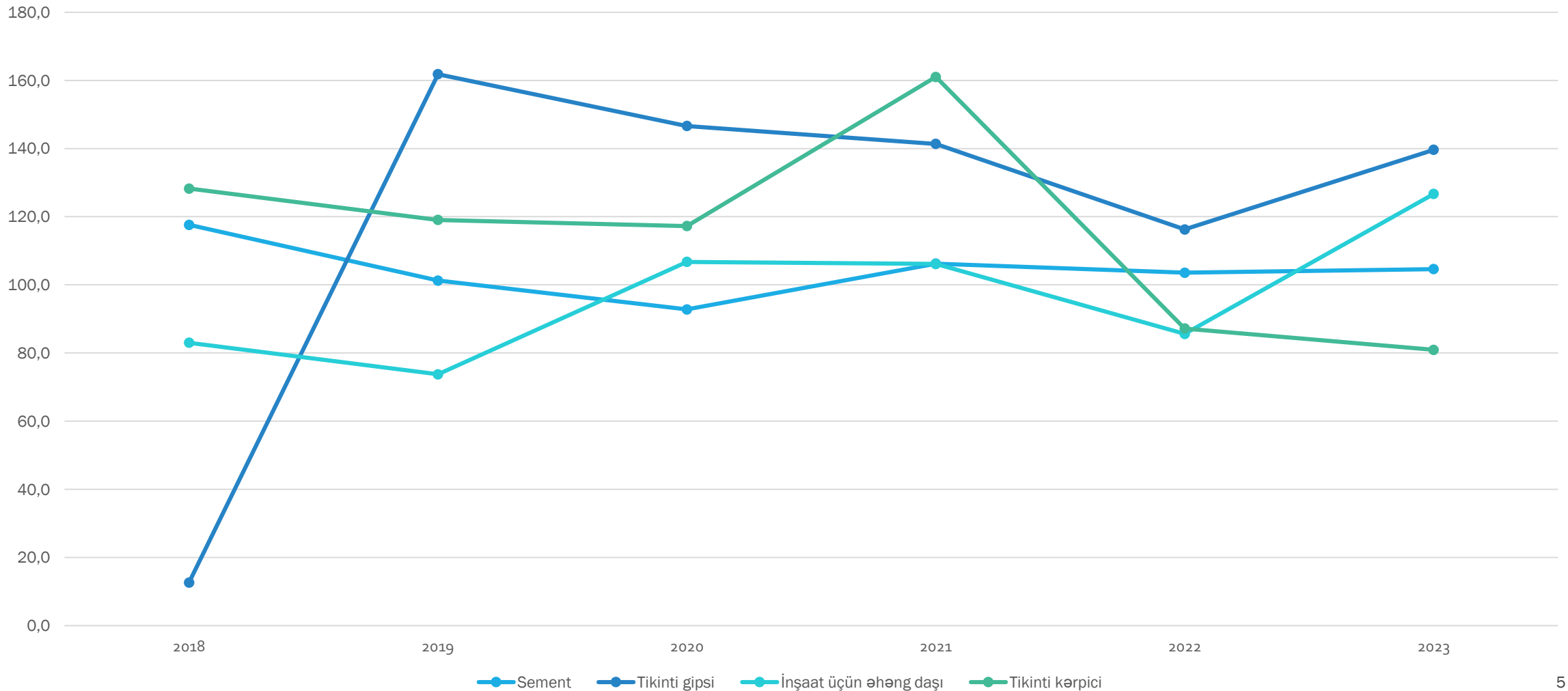
Armatür

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARI

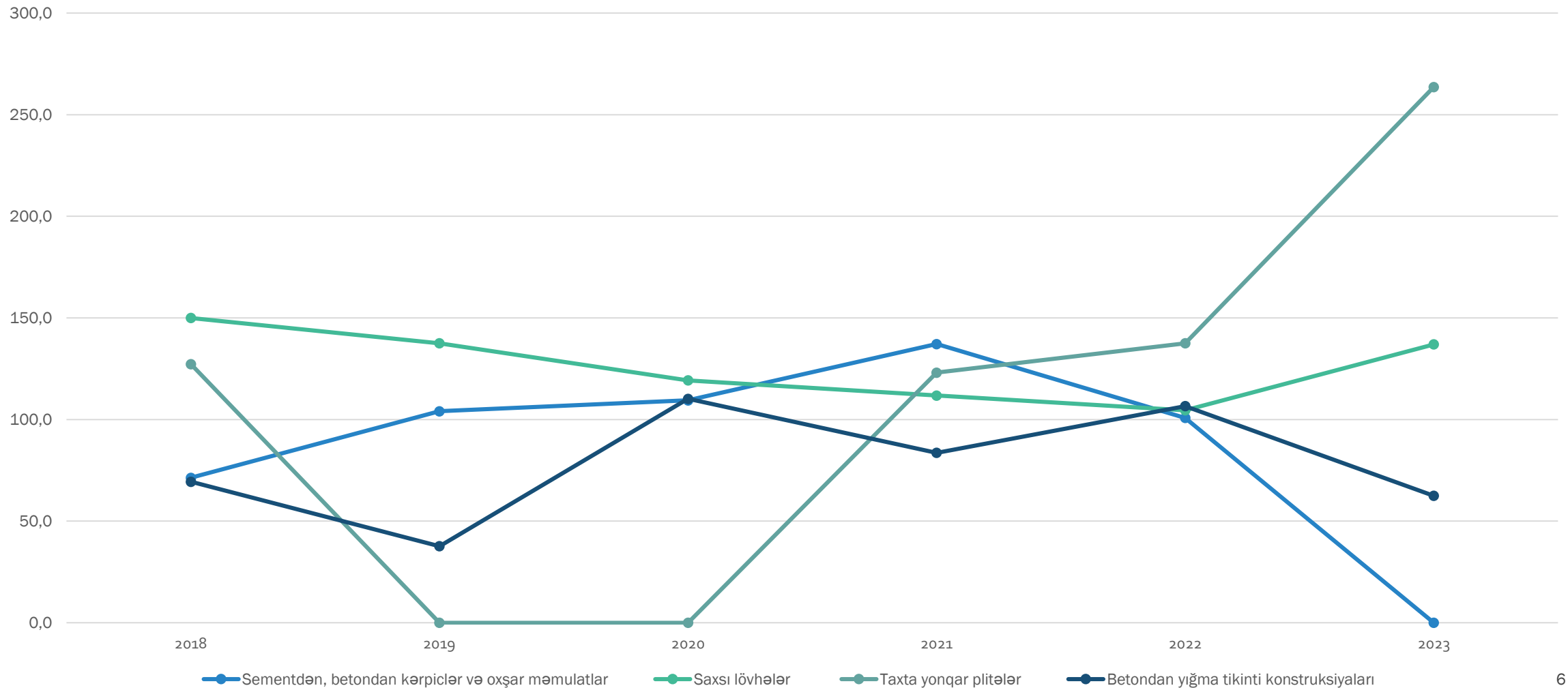
Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan materialların illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

Əsas tikinti məmulatları	Ölçü vahidi	2019	2020	2021	2022	2023
Sement	min ton	3,488.4	3,237.1	3,438.7	3,561.2	3725.4
Tikinti gipsi	min ton	17.8	26.1	36.9	42.9	59.9
İnşaat üçün əhəng daşı	min ton	358.3	382.5	406.0	347.6	440.3
Tikinti kərpic	min kub m	462.8	542.7	874.0	761.9	616.7
Sementdən, betondan kərpiclər və oxşar məmulatlar	min ton	99.4	108.8	149.2	150.4	-
Saxsı lövhələr	milyon kv.m	3.3	3.9	4.4	4.6	6.3
Taxta yonqar plitələr	min kub m	-	1.3	1.6	2.2	5.8
Betondan yığma tikinti konstruksiyaları	min kub m	51.0	56.2	47.0	50.1	31.3
Hörmə üçün beton qarışığı	min ton	2,777.1	2,945.9	3,909.5	4,714.4	-
Asfalt	min ton	1,112.0	527.2	807.7	1,131.8	159.3
Bentonit	min ton	222.5	155.1	174.2	175.9	125.5
Armatür	min ton	300.6	223.0	351.5	435.6	339.3

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARININ ƏVVƏLKİ İLƏ MÜQAYİSƏDƏ FAİZLƏ DƏYİŞMƏSİ

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARININ ƏVVƏLKİ İLƏ MÜQAYİSƏDƏ FAİZLƏ DƏYİŞMƏSİ

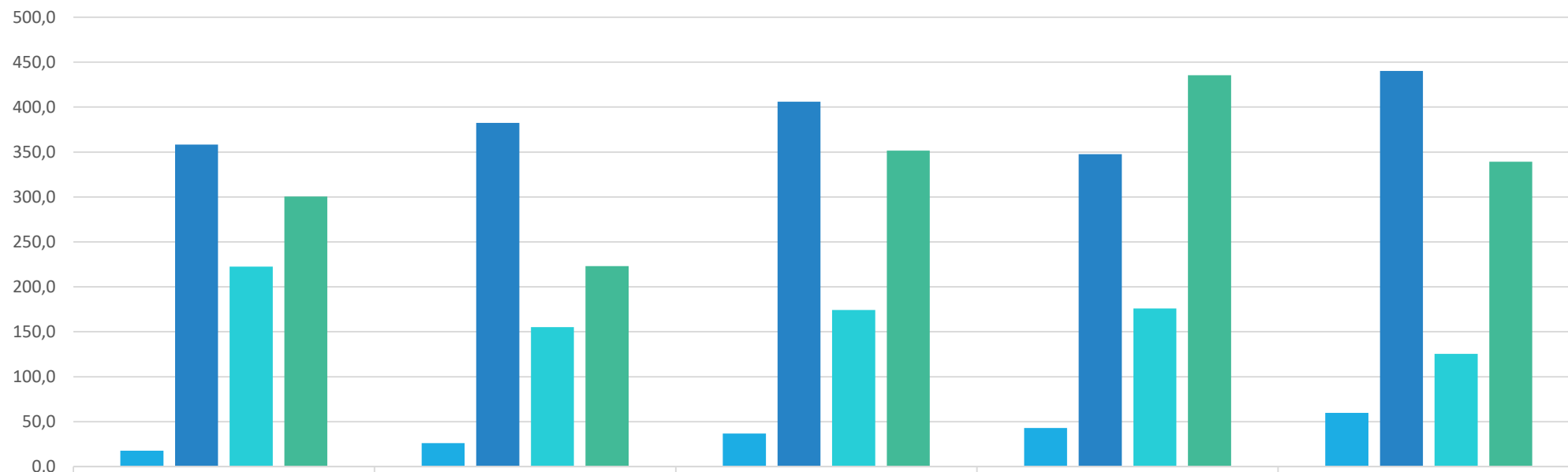
ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARININ ƏVVƏLKİ İLƏ MÜQAYİSƏDƏ FAİZLƏ DƏYİŞMƏSİ

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARI

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan bəzi materialların illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

min ton

■ Tikinti gipsi

2019

2020

2021

2022

2023

■ İnşaat üçün əhəng daşı

■ Bentonit

■ Armatur

■ Tikinti gipsi

■ İnşaat üçün əhəng daşı

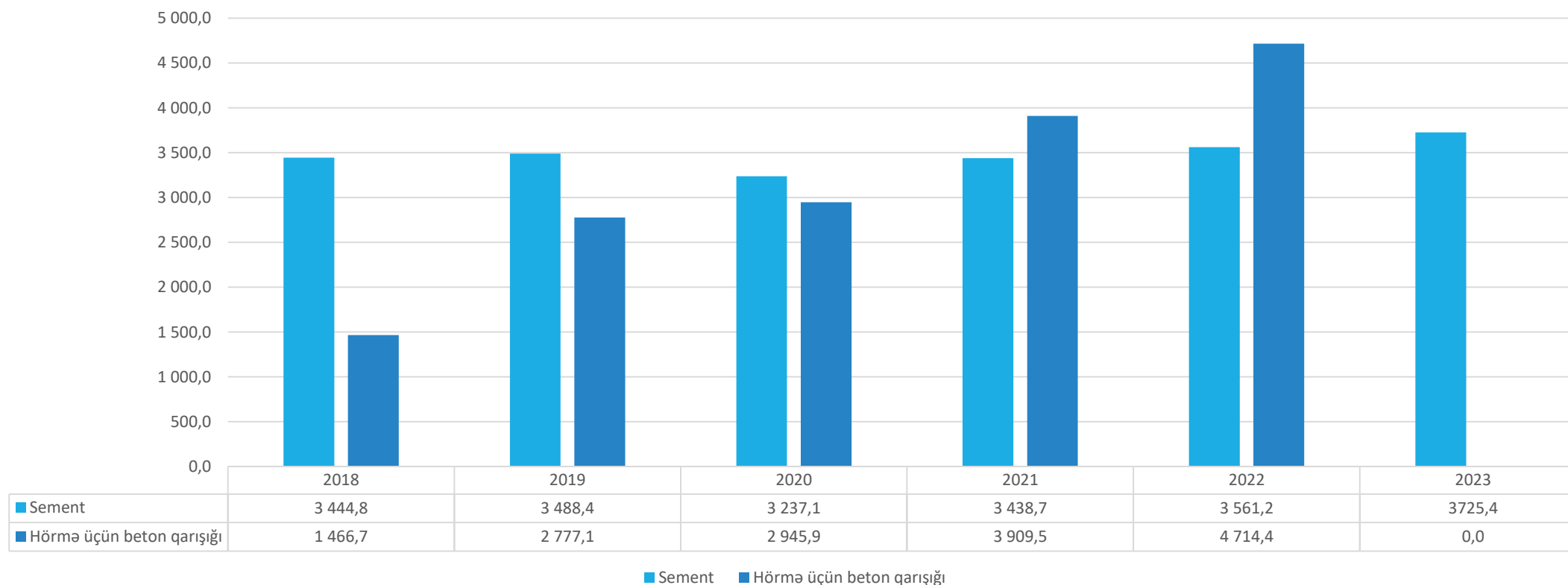
■ Bentonit

■ Armatur

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARI

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan bəzi materialların illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

min ton

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

Tikinti sektorunda istifadə olunan materialların bəziləri idxal, bəziləri isə ölkə ərazisində istehsal olunur. Tikinti sektoruna aid istehsalı Azərbaycanda olan materiallar aşağıda göstərilib:

Kvars qumları

Bentonit gilləri

Sement xammalı

Mişar daşı

Perlit

Pemza

ÖLKƏ ƏRAZİSİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

- **Kvars qumları** – şüşə istehsalı üçün xammal kimi 5 yatağın (Hacıvəli, Hökməli, Şərqi Zeyid, Yasamal və Zeyid) ehtiyatları Dövlət balansında qeydə alınmışdır.
- **Bentonit gilləri** – Dövlət balansında ehtiyatları qeydə alınmış 2 bentonit gili yatağı vardır. Bunlar Daş Salahlı və Xanlar yataqlarıdır. Bentonit yataqlarından Daş Salahlı istismar olunur.
- **Sement xammalı** – Dövlət balansında 10 sement xammalı yatağı qeydə alınmışdır.
- **Mişar daşı** – Dövlət balansında 59 yataq qeydə alınmışdır, onlardan 48-i əhəngdaşı, 9-u tuf və tuf qumdaşı, 1 qumdaşı və 1 travertin yatağıdır.
- **Üzlük daşı** – Dövlət balansında 22 üzlük daşı, o cümlədən 13 mərmərləşmiş əhəngdaşı, porfirit, 2 travertin, 1 tuf, 1 qabbro, 1 konqlomerat və 1 tesenit yatağı qeydə alınmışdır
- **Perlit, pemza** – 2 yataq Dövlət balansında qeydə alınmışdır.

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

Tikinti sektorunda istifadə olunan materialların bəziləri idxal, bəziləri isə ölkə ərazisində istehsal olunur. Tikinti sektoruna aid istehsalı Azərbaycanda olan materiallar aşağıda göstərilib:

Tikinti qumu	Klinker	Çınqıl, qırmadaş, xırda çay daşı və çaxmaq daşı	Tikinti gipsi
İnşaat üçün əhəng daşı	Tikinti əhəngi	İzolyasiyası olmayan çoxnaqillli məftil, trosklar və oxşar məmulatlar	Emal edilməmiş qurğuşun, alüminium, sink, nikel və s

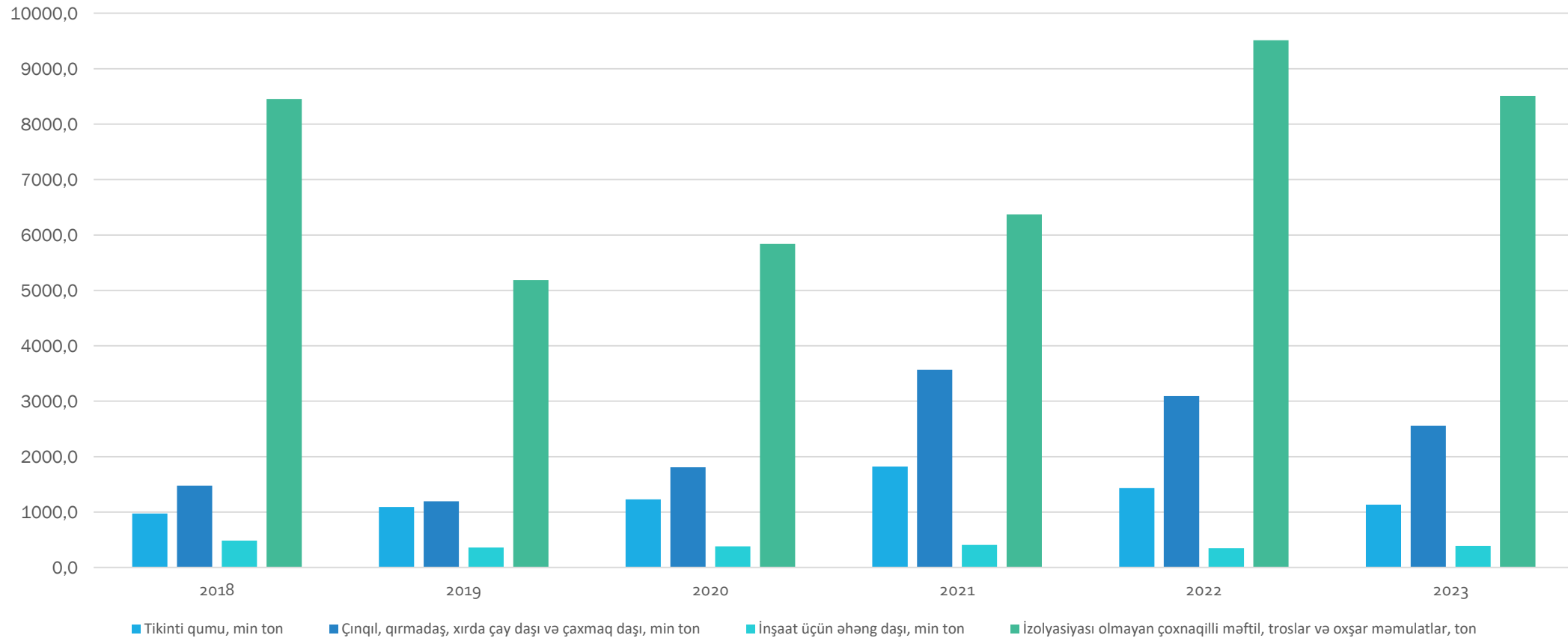
ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan xammal komponentlərinin illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

Məhsulun adı	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tikinti qumu, min ton	972.9	1088.3	1229.3	1822.3	1432.1	1131.2
Çınqıl, qırmadaş, xırda çay daşı və çaxmaq daşı, min ton	1476.5	1193.8	1808.7	3566.9	3093.4	2554.9
İnşaat üçün əhəng daşı, min ton	485.9	358.3	382.5	406.0	347.6	389.4
Tikinti əhəngi, ton	30814.5	44634.5	34310.2	35736.6	46255.4	44034.9
Tikinti gipsi, ton	10999.6	17844.7	26121.8	36856.3	42932.5	59914.0
Emal edilməmiş qurğuşun, alüminium, sink, nikel və s., ton	48993.3	40112.4	56237.9	28018.2	37487.8	-
İzolyasiyası olmayan çoxnaqillli məftil, trosklar və oxşar məmulatlar, ton	8454.3	5183.4	5839.8	6370.3	9514.5	8511.8

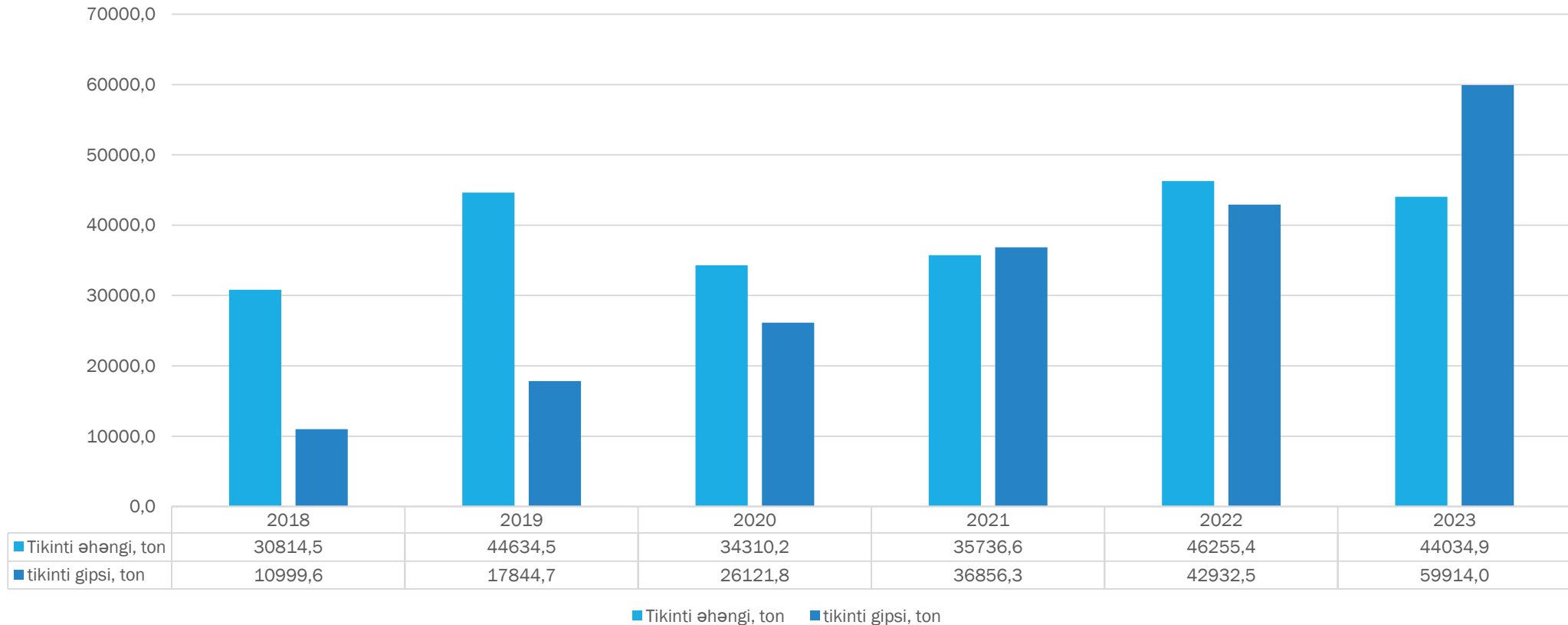
ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan bəzi xammal komponentlərinin illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERİALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN YERLİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİ

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal olan bəzi xammal komponentlərinin illik istehsal həcmi aşağıda göstərilib:

TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN XARİCİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİNİN NOMENKLATURU

Tikinti sektorunda mövcud olan materiallarda istifadə olunan xarici xammal komponentlərinin nomenklaturu aşağıda göstərilib:

Təbii qum

Gips

Meşə
materialları

İsti
yayılmış
polad
prokatı

Mis

Qranit və
tikinti üçün
digər daşlar

Sement
klinkerləri
və sement

Keramikadan
tikinti
kərpicləri

Soyuq
yayılmış
polad
prokatı

Alüminium

TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN XARİCİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİNİN NOMENKLATURU

Tikinti sektorunda mövcud olan materiallarda istifadə olunan xarici xammal komponentlərinin 5 illik idxal həcmi aşağıda göstərilib:

Mal qrupları	2018	2019	2020	2021	2022
Təbii qum, ton	26,379.8	26,110.4	32,810.2	68,394.8	86,860.8
Qranit, abidə və tikinti üçün digər daşlar, ton	9,598.6	8,388.0	6,927.9	9,862.0	6,598.6
Gips, ton	2,488.9	2,339.8	1,768.3	2,794.4	2,231.1
Sement klinkerləri, sement, min ton	41.5	39.4	26.5	21.4	27.1
Plastik kütlədən borular, şlanqlar və onların fittingləri, ton	7,705.5	10,020.5	7,729.3	8,433.0	11,121.3
Uzununa doğranmış meşə materialları, min kub metr	1,054.6	974.0	953.2	913.8	827.7
Keramikadan tikinti kərpicləri, min ədəd	3,739.4	2,096.8	3,037.3	2,423.2	1,879.3
İsti yayılmış polad prokatı, ton	135,167.6	185,493.1	152,256.7	79,538.0	171,962.7
Soyuq yayılmış polad prokatı, ton	12,583.8	18,697.5	16,678.1	16,239.2	15,971.3
Qara metallardan boru fittingləri, ton	3,903.9	4,069.2	5,743.2	4,256.0	3,836.5
Metal konstruksiyalar, ton	43,950.0	59,176.5	44,926.5	39,117.0	46,767.7

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN XARİCİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİNİN ÖLKƏDƏ MÖVCUDLUĞU

Tikinti materiallarında istifadə olunan xarici xammal komponentlərinin ölkədə mövcudluğu göstərilib:

Keramika
xammalı

Odadavamlı və
çətinəriyən gillər

Mineral boya (gilli
oxra)

Çini daşı

İslandiya şpatı

Dolomit

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARINDA İSTİFADƏ OLUNAN XARİCİ XAMMAL KOMPONENTLƏRİNİN ÖLKƏDƏ MÖVCUDLUĞU

- **Keramika xammalı** kimi Dövlət balansında 1 yataq - Çovdar çini daşı yatağı qeydə alınmışdır, yataq istismar edilmir.
- **Odadavamlı və çətinəriyən gillər** – Kiçik Qafqazın şimal-şərq yamacında geniş yayılmışdır. Xanlar, Daşkəsən və Qazax rayonları ərazisində geniş yayılmışdır. Qazax rayonu ərazisində Kotandağ odadavamlı xammal yatağının ilkin kəşfiyyatı aparılmış, ehtiyatları hesablanmışdır. Şəmkir rayonunda aşkar edilmiş Xoşyal kaolin yatağının ehtiyatları hesablanmışdır.
- **Mineral boya (gilli oxra)** – Dövlət balansında 2 yataq (Çovdar və Mirzik yataqları) qeydə alınmışdır, yataqlar istismar edilmir.
- **Çini daşı** - Daşkəsən filiz rayonun, Çovdar filiz sahəsində aşkar olunmuşdur. Çovdar çini daşı yatağının xammalı incə keramika istehsalında müvəffəqiyyətlə istifadə oluna bilər.
- **İslandiya şpatı** – Dağlıq Talişın Kalvaz-Kalaxan kalsitli sahəsində, Kosmolyan mərtəbəsinin vulkanogen-çökmə törəmələrində, kalsitin çoxsaylı damarları, yuvaları aşkar edilmişdir ki, onun da əsas hissəsini island şpatları təşkil edir
- **Dolomit** – Dövlət balansında 2 dolomit yatağı qeydə alınmışdır. Bunlar nəhəng ehtiyatlara malik Nehrəm yatağı və Keçiqaya yataqlarıdır.

ÖLKƏ ƏRAZISİNDƏ İSTEHSAL EDİLMƏYƏN VƏ TƏLƏBATI YALNIZ İDXAL HESABINA QARŞILANAN TİKİNTİ MATERIALLARININ İDXAL HƏCMİ

Tikinti sektoruna aid Azərbaycanda istehsal edilməyən və tələbatı yalnız idxal hesabına qarşılanan tikinti materiallarının illik idxal həcmi aşağıda göstərilib (min dollar):

Məhsulun adı	2019	2020	2021	2022	2023
Daş, gips, sement, asbest, mika və ya oxşar materiallardan məmulatlar	57,050	50,153	62,858	65,006	67,013
Şüşə və şüşə məmulatları	92,189	69,563	78,100	94,422	104,152
Dəmir və Polad məmulatları	405,592	374,187	344,061	448,305	463,796
Duz; kükürd; torpaq və daş; suvaq materialları, əhəng və sement	39,198	36,302	30,888	39,304	35,302
Ağac və ağacdən məmulatlar; odun kömürü	284,813	258,226	324,152	384,600	388,473

MATERİALLARIN ÖLKƏDƏ MÖVCUDLUĞU VƏ EHTİMAL OLUNAN EHTİYATI

2023-cü ilin dövrün sonuna qalan qalıq aşağıda qeyd edilmişdir:

Adı	Ölçü vahidi	Qalıq
Sement	min ton	74.59
Tikinti gipsi	min ton	70.7
İnşaat üçün əhəng daşı	min ton	5.56
Tikinti kərpic	min kub m	1.56
Saxsı lövhələr	milyon kv.m	-
Taxta yonqar plitələr	min kub m	-
Betondan yığma tikinti konstruksiyaları	min kub m	1078.9
Asfalt	min ton	0.2
Bentonit	min ton	117.74
Armatür	min ton	11.75

TİKİNTİ MATERIALLARININ TƏLƏBATININ YAXIN 5 İLƏ PROQNOZU

Bazarda istehsalın tələb əsasında formalaşdığı, eyni zamanda tikinti materialları üçün ilin sonuna qalığın az olduğu - yeni, istehsal olunan məhsulların istehlak olunan məhsullarla demək olar ki, eynilik təşkil etdiyi nəzərə alındıqda, istehsal proqnozunun tələb proqnozu ilə yaxından əlaqəli olduğunu demək mümkün olur.

2007-2022-ci illərin tikinti materiallarının istehsal məlumatlarından istifadə edərək hesablanan 5 illik istehsal proqnozu aşağıda qeyd edilmişdir:

	Proqnoz	Lo 95	Hi 95
2023	1120.7	976.6	1264.8
2024	1159.1	955.3	1362.9
2025	1197.5	947.9	1447.1
2026	1235.9	947.7	1524.1
2027	1274.3	952.2	1596.5

2023-cü ilin məlumatı daxil edilmədiyi üçün 2023-cü ilin proqnozu da hesablanmış və reallaşan məbləğin limit daxilində olduğu müşahidə edilmişdir.

Hesablamaya görə 2024-cü ildə 95% etibarlılıq səviyyəsində tikinti materiallarının istehsalı 1159.1 milyon manata bərabər olacaq, digər ifadə ilə 955.3 milyon manatdan az, 1362.9 milyon manatdan çox olmayacaqdır

XARİCİ BAZARLARA ÇIXIŞ İMKANLARI

Xarici bazarlara çıxış imkanları bir neçə faktora əsaslanır.

- 1. Resurs və xammadə ehtiyatları:** Azərbaycan zəngin təbii sərvətlərə malik ölkədir. Xüsusilə, bəzi yataqlar tikinti materiallarının istehsalı üçün mühüm xammal mənbəyidir. Lakin, hazırda işğaldan azad edilmiş regionlarda başverən tikinti işləri xarici bazarlara çıxmaq imkanını biraz ləngidir.
- 2. İstehsal gücü:** Beynəlxalq bazarda rəqabət aparmaq üçün istehsal gücü və texnoloji infrastruktur mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanda istehsal gücünün ildən ilə artdığını tikinti işlərinin real dəyərinin hər il bir öncəki il ilə müqayisədə yüksəlməsindən görmək mümkündür.
- 3. Logistika:** Xarici bazarlara çıxmaq üçün güclü logistika və nəqliyyat infrastrukturunu tələb olunur. Azərbaycan strateji mövqeyi sayəsində quru, dəniz və hava yollarından istifadə etməklə Avropa, Asiya və Yaxın Şərqlə bazarlarına asanlıqla çıxıb bilər. Bu kontekstdə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xətti və Xəzər dənizindəki limanlar mühüm üstünlükdür.
- 4. Strateji planlaşdırma:** Hədəf bazarlarda ətraflı bazar araşdırması aparılmalı və strateji planlar hazırlanmalıdır. Xüsusən də Azərbaycanın ixracını artırmaq üçün tikinti sektoru üzrə inkişafda olan ölkələr hədəf alın bilər. Bu çərçivədə Rusiya, Türkiyə, Orta Asiya ölkələri və Yaxın Şərqlə əhəmiyyətli hesab edilir.

TİKİNTİ MATERIALLARINI İSTEHSAL EDƏN MÜƏSSİSƏ SAYI

Tikinti materialları istehsal edən müəssisələrin sayı illər üzrə göstərilib:

Göstəricilər	Tikinti materiallarının istehsalı
2015	239
2016	224
2017	229
2018	236
2019	254
2020	266
2021	289
2022	320

Qeyd olunan illər üzrə müəssisə (istehsalçı) sayı 2016-cı il istisna olmaqla daim artım göstərmişdir.

RƏQABƏT MÜHİTİNİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİNİN XARAKTERİSTİKASI VƏ QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Azərbaycanın tikinti sektoru ölkənin iqtisadi artımı, işğaldan azad olunan regionların və infrastrukturun inkişafı ilə paralel mühüm dinamik və rəqabətqabiliyyətli sahəyə çevrilib.

- 1. Bazarın həcmi:** Azərbaycan neft və qaz gəlirləri ilə iqtisadiyyatı dəstəkləməklə iri infrastruktur layihələrinə və mənzil tikintisinə böyük investisiyalar qoyur. Böyük şəhərlərdə, xüsusilə Bakıda və işğal olunan regionlarda mühüm layihələr həyata keçirilməkdədir. Bu isə tikinti materiallarına olan tələbi artırır.
- 2. Tələb:** Tikinti sektoruna həm dövlət layihələri (infrastruktur, nəqliyyat, ictimai binalar), həm də özəl sektor layihələri (yaşayış, ticarət binaları, turizm obyektləri) baxımından yüksək tələbat var.
- 3. Yerli və beynəlxalq şirkətlər:** Yerli tikinti şirkətləri xüsusilə kiçik və orta ölçülü layihələrdə mühüm rol oynasa da, irimiqyaslı layihələrdə xarici şirkətlərin payı daha çoxdur. Yerli və xarici şirkətlər arasında qiymət, keyfiyyət, vaxtında çatdırılma və texniki imkanlar kimi meyarlar əsasında gərgin rəqabət var.

YERLİ VƏ İDXAL OLUNAN TİKİNTİ MATERIALLARI ARASINDA RƏQABƏTMÜHİTİ VƏ İSTEHLAKÇI SEÇİMİNƏ TƏSİR EDƏN AMİLLƏR;

Azərbaycanın tikinti materialları bazarında yerli və xaricdən gətirilən məhsullar arasında rəqabət müxtəlif amillərlə formalaşır. Rəqabətə və istehlakçı seçiminə təsir edən amilləri aşağıdakı kimi sıralamaq olar:

- 1. Keyfiyyət standartları:** İdxal olunan materiallar ümumiyyətlə beynəlxalq keyfiyyət standartlarına uyğun istehsal olunur və sertifikatlaşdırılır. Yerli istehsalçılar keyfiyyət standartlarını yüksəltdikcə istehlakçıların da inamı artır.
- 2. Davamlılıq və etibarlılıq:** İstehlakçılar maddi güc çatdığı müddətcə uzunömürlü və davamlı materiallara üstünlük verirlər. Bu baxımdan xaricdən gətirilən məhsulları daha etibarlı hesab edirlər.
- 3. Qiymət rəqabəti:** Yerli materiallar idxal materiallarla müqayisədə çox zaman daha ucuz olur. Bu isə yerli məhsullara qiymət üstünlüyü verir.
- 4. Təchizat zənciri:** Yerli məhsullar əksərən daha sürətli və daha asan əldə edilir. İdxal olunan məhsullarda yaşanan tədarük zənciri problemləri (gömrük prosesləri, göndərilmə zamanı yaşanan çətinlik və gecikmələr) istehlakçı seçiminə təsir edə bilər.
- 5. Requlyasiyalar:** Yerli istehsal hökumət siyasəti ilə dəstəkləndiyi zaman yerli istehsal materiallarının rəqabət qabiliyyəti arta bilər. Bu sahədə vergilərin azaldılması, subsidiyalar və digər güzəştlər mühüm rol oynayır. Məsələn, bir neçə il bundan əvvəl Azərbaycanda tikinti materiallarına idxal rüsumun artırılması ilə yerli istehsal da artırıldı və idxal/ixrac dəyərlərində azalma görüldü.

MÜƏSSİSƏLƏRİN RƏQBƏTQABİLİYYƏTLİLİYİNİN ARTIRILMA YOLLARI VƏ TÖVSIYƏLƏR

Tikinti materialları istehsal edən müəssisələrin rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün müxtəlif strateji addımlar atıla bilər:

- 1. Beynəlxalq standartlara uyğunluq:** Beynəlxalq keyfiyyət standartlarına uyğun məhsul istehsalı həm yerli, həm də beynəlxalq bazarlarda etibarlılığı təmin edir.
- 2. Sertifikatlaşdırma:** ISO və CE kimi beynəlxalq sertifikatlara malik olmaq keyfiyyəti sənədləşdirərək müştəri etibarını artırır.
- 3. Müasir istehsal texnologiyaları:** Yüksək texnologiyalı maşınlar və avtomatlaşdırma sistemləri istehsal proseslərinə inteqrasiya edilməlidir.
- 4. Xərclərə nəzarət:** İstehsal xərclərini azaltmaq üçün proseslər optimallaşdırılmalı, tullantıların idarə edilməsi və enerji səmərəliliyi artırılmalıdır.
- 5. Bazar təhlili:** Hədəf bazarlar və müştəri ehtiyacları haqqında ətraflı təhlillər aparılmalıdır. Bazar tendensiyaları və rəqiblərin vəziyyəti daim izlənməlidir.
- 6. Müştəri məmnuniyyəti:** Müştəri məmnuniyyətinə önəm verilməli, geribildirim nəzərə alınmaqla davamlı inkişafa nail olunmalıdır.
- 7. Effektiv logistika:** Material tədarüku və məhsul paylanması effektiv logistik həllərdən istifadə edilməlidir. Nəqliyyat xərcləri optimallaşdırılmalıdır.

TÖVSIYƏLƏR

Azərbaycanda 2023-cü ildə tikinti sektoruna qoyulan investisiyanın həcmi **14.6 milyard manat** olmuşdur. Bu ötən illə müqayisədə **11% artım** deməkdir. Tikinti sektoruna ayrılan vəsait əsas kapitalla yönəldilmiş cəmi investisiyaların **71.7%-ni** əhatə edir. Bu kifayət qədər böyük göstəricidir. Tikinti sektoruna qoyulan investisiyanın isə 39%-i qeyri-dövlət mülkiyyətindədir.

2023-cü ildə Qarabağ iqtisadi rayonu üzrə 2.44 milyard manat investisiya qoyulmuşdur ki, bunun da 96.9%-i, digər ifadə ilə 2.36 milyard manatı tikinti sektoruna ayrılmışdır.

İşğaldan azad edilən bölgələrdə yenidən qurma işlərinin intensivliyi və ayrılan vəsaitin həcmnin kifayət qədər yüksək olduğu nəzərə alındıqda tikinti sektorunun həcmnin böyüyəcəyi də təsadüfi deyildir. Bu halda tikinti materiallarına olan tələbat da cari və önümüzdəki illərdə kifayət qədər artacaqdır. Tikinti materiallarına olan tələbin idxaldan asılılığını azaltmaq üçün yerli müəssisələrin istehsal gücünün artırılması və ya yeni istehsal müəssisələrinin yaradılması həm yerli sahibkarların artımına, həm də məşğulluğun artırılmasında müstəsna əhəmiyyətə sahib olacaqdır.

Qarabağ bölgəsində aparılan yenidənqurma işləri tikinti materiallarına böyük tələbat yaradacağından tikinti materialları istehsal edən və ya tədarük edən müəssisələr üçün böyük imkanlar yaradır. Yenidənqurma layihələrinin uzun müddət davam edəcəyi gözlənilir ki, bu da tələb artımının uzun müddət davamlı olacağını göstərir.